

ტერმინი ინგილოს ეტიმოლოგიისათვის
For the Etymology of the Term Ingilo

ალინა ბაღიშვილი
Alina Baghishvili

ნანული კატარავა
Nanuli Katcharava

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტაჲ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities*

საკვანძო სიტყვები: ჰერეთი, რანი, ინგილო, ინჯილი - სახარება.
Keywords: Hereti, Rani, Ingilo, Injil – Gospel.

კავკასიაში ალბანეთის და შემდეგ ჰერეთისა თუ საინგილოს სახელით ცნობილი მხარის კვლევა-შესწავლას ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა შორის არასდროს დაუკარგავს აქტუალობა.

ბერძენი ისტორიკოსი და გეოგრაფი სტრაბონი (ახ. წ. აღ-ით I ს.) წერდა, რომ ალბანელებს ოცი ენა ჰქონდათ, რადგან ერთმანეთში ასიმილაცია არ ხდებოდა. ე.ი. ეს სახელმწიფო წარმოადგენდა სხვადასხვა ტომთა დამოუკიდებელ ფედერაციას. შუა საუკუნეების ზოგი წყარო ამ ტომთა სახელებს ქართველური მოდგმის ხალხს უკავშირებს.

ჰერეთის სამეფოს მდიდარი ისტორიული წარსული ჰქონია. ისტორიული წყაროების მიხედვით, III-IV სს-ში მოსახლეობას ქრისტიანობა მიუღია. დღევანდელი ინგილოები ამ რაიონის ძირძველი მოსახლეები არიან. VIII-X სს-ის არაბ ისტორიკოსებთან (ალ-ისტახრი, ალ-ბალაზური, ალ-ტაბარი, ალ-ფარიკი და ალ-მასუდი) დაცულია ცნობები საქართველოსა და კერძოდ, არ-რანის ქვეყნის შესახებ. ავტორები ხაზგასმით აღნიშნავენ არ-რანელთა (ჰერელთა) სარწმუნოებას და მათ უწოდებენ ალ-ნასარას (ნაზარეველებს نصارى) და აჰლუ-ინჯილს (სახარების მიმდევარ ხალხს, ქრისტიანებს الإنجيل أهل).

კახეთ-ჰერეთის სამეფო (ჰერეთი იგივე რანი) IX ს-ში გრიგოლ ჰამამის დაუარსებია. ჰერეთის სამეფოში შედიოდა ბელაქნის, ზაქათალის, კახისა და შაქის რაიონები. ქართული წყაროების მიხედვით, კახეთის მფლობელი ოფიციალურად „რანთა და კახთა მეფედ“ იწოდებოდა, ხოლო არაბულ წყაროებში იგი „შაქთა და გურჯთა მეფედ“ იხსენიება.

ირანის, თურქეთისა და შემდეგ ლეკი ფეოდალების შემოსევების შედეგად XVIII ს-ში ეს მხარე ჩამოშორდა საქართველოს. შექმნილმა ეთნო-სოციალურმა პრობლემებმა განაპირობა მოსახლეობის ნაწილის გამაჰმადიანება. გამაჰმადიანებულ ქართველებს, ხალხში გავრცელებული ვერსიის თანახმად, ძვ. თურქულით იენგილ - იენგილო (yeni gelen, yeni-gil-ler ახალმოსულნი, ახალნი) უწოდეს, რაც შესაძლებელია „ახალმორჯულებულნი, ახალმოქცეულნი“ მნიშვნელობითაც ვივარაუდოთ. ამ ხალხით დასახლებულ რაიონს კი საინგილო შეერქვა. თუმცა ამ მხარის ქართული მოსახლეობა თავიანთ თავს ჰერებს უწოდებს.

პირველად ტერმინი „ინგილო“ ოფიციალურ დოკუმენტებში, რუს მოხელეთა მიმოწერაში XIX ს-ის 30-იან წლებში გამოჩნდა. 1847 წელს გამოცემულ „კავკასიის კალენდარში“ ელისუს ოლქი უკვე Енгилойский-ით არის ჩანაცვლებული (მ. ბერიძე, ლ.ბაკურაძე, ზ. ფურცხვანიძე, ტერმინების ინგილო / საინგილო შექმნის, დამკვიდრებისა და კონცეპტუალიზაციის საკითხისათვის, ჩერქეზული კულტურის ცენტრის IX სამეცნიერო სესიის მასალები, თბილისი, 2023).

საკვლევი თემა მოითხოვს მასალის ღრმა შესწავლას. ჩვენი მოკრძალებული ვარაუდით, ტერმინი „ინგილო“ უფრო მეტად უკავშირდება ეთიოპური წარმოშობის არაბულ სიტყვა „ინჯილს“ (الإنجيل), რომელიც ნიშნავს ქრისტიანს. ასევე Енгилойский და იქნებ Эвангелийский-დანაც მომდინარეობდეს?!

The research and study of Albania in the Caucasus, and then the part known as Hereti or Saingilo, has never lost its relevance among Georgian and foreign scientists.

The Greek historian and geographer Strabo (1st century AD) wrote that the Albanians had twenty languages, because they did not assimilate with each other. This state represented an independent federation of various tribes. Some medieval sources associate the names of these tribes with the people of Kartvelian origin.

The Kingdom of Hereti had a rich historical past. According to historical sources, the population adopted Christianity in the 3rd-4th centuries. Today's Ingilos are the indigenous inhabitants of this region. Arab historians of the 8th-10th centuries (al-Istakhri, al-Balazuri, al-Tabari, al-Farik and al-Masud) have information about Georgia and, in particular, the country of Ar-Rani. The authors emphasize the faith of the Arranites (Heralites) and call them al-Nasara (Nazarenes نصاري) and Ahlu-Injil (people following the gospel, Christians أهل الإنجيل).

The Kingdom of Kakheti-Hereti (Hereti is the same as Rani) was founded by Grigol Hamami in the 9th century. The kingdom of Hereti included Belakani, Zakatala, Kakhi and Shaki districts. According to Georgian sources, the owner of Kakheti was officially called “King of Rani and Shaki”, and in Arabic sources he is mentioned as “King of Shaki and Gurji”.

As a result of the invasions of Iran, Turkey and then Leki feudal lords in the 18th century, this area was separated from Georgia. The created ethno-social problems led to the conversion of part of the population to Islam.

Georgians who converted to Islam, according to the popular version, in old Turkish were called Yengil - Yengilo (yeni gelen, yeni-gil-ler newcomers, newcomers), which can also be assumed to mean “newcomers, new converts”. The district inhabited by these people was named Sain-gilo. However, the Georgian population of this area calls themselves Hers.

For the first time, the term “Ingilo” appeared in official documents, in the correspondence of Russian officials in the 1930s. In the “Caucasian Calendar” published in 1847, Elis District is already replaced by Engiloisky (M. Beridze, L. Bakuradze, Z. Pourtskhvanidze, For the Issue of Creation, Establishment and Conceptualization of the Terms Ingilo / Saingilo, Materials of the IX Scientific Session of the Circassian Culture Center, Tbilisi, 2023).

The research topic requires a deep study of the material. In our humble guess, the term “Ingilo” is more related to the Arabic word “Injil” (الإنجيل) of Ethiopian origin, which means Christian. Also Енгилойский (Engiloisky), and maybe it comes from Евангелийский (Evangelical)?!